Kommandantgaarden i Rønne

Kort Beskrivelse, og Ejerrække, Historie og Topografi.

Udarbejdet i 1948 af K. Olthorsen.

Kommandantgaarden, paa Sydhjörnet af Storegade og Rosengade i Rönne, var en af de anseligste gamle Köbmandsgaarde i Byen. Beliggende i Köbstadens Nörre Kvarter var dens Facade mod Storegade af 42 Alens Længde, og med Have langs Rosengade 132 Alen. Hovedbygningen mod Storegade, ombygget i 1846, er med sin lange, gule Facade, den store Frontspice, den brede Granittrapp og Dannebrogsvimpelen viftende, naar Flaget ikke er hejst, et smukt og velkendt Rönnebillede. Og langs Rosengade er Gaardens Eksteriör den rene Idyl. Sidelængens kraftige Egebindingsværk med Fodstykke og höjröde Tavl, Kampestensmurværket i Gavl og Havehegn, hvor frodigt Buskads og Slyngplanter bugner over Murene under Kroner af skyggegivende Træer, giver tilsammen en malerisk Virkning, der staar godt til Godens poetiske Navn: Rosengade. Her har mangen ung Mand traadt de förste Skridt paa Soldatervejen: Indskrivelse i Lægdsrullen, og den graanende Pensionist med Krigsmedaljen har som Veteran vandret her i Tanker om den Soldatertid for mange Aar siden, der for ham var en lang Række brogede Erindringer.

Kommandantgaardens Ejerhistorie gaar tilbage til Begyndelsen af 1600 Tallet og kan saaledes fölges gennem henved 350 Aar. Den er i 200 Aar knyttet til den kendte

og ansete Rømeslagt Bohn. Den ældste kendte Ejer af Gaarden var I Claus Hermansen Bohn, Raadmand og Kölmand.

Han nævnes Borger i Rönne i Aaret 1610 den 15. April, da han sammen med sin Broder Henning Clausen Bohn var udsendt Deligeret fra Rönne Kölstad ved Hyldingen af Prins Christian i Lund. De var Sönner af Kölmand i Rönne Herman Bohn („Harmen Bonne"), Raadmand, nævnt 1585–1608, og Hustru Hennings-datter Jagge (Datter af Frimand Henning Jagge, Almegaard, Knudsker, og Elsebeth Kames. Jagge dód 29. Juni 1562; hun dód 23. Oktober 1578). De to Brödre gjede Jaggernes Gravsted i Rönne Kirke, hvor en Indskrift paa Claus Bohns Gravsten havde Skriftemaaden: „Claves Bon". I 1611 nævnes Kölmand Claus Bohn i Rönne i Hammershus Lensregnskab at have solgt Lagter til Slottets Byggeri. I 1623 nævnes „Claus Bone" blandt Byens 6 Raadmænd i en Indskrift paa Rönne Kirkes Prædikestol (Thuras Forskrivelse). I 1630 forekommer Claus Bohns Underskrift sidste Gang; det er paa et Gavebrev som Vidne, da Halvdelen af Pilegaard i Olsker skænkedes til Rönne Kirke og den anden Halvdel til Rönne Hospital. Her skriver han selv „Claus Boen". Foruden sin Byggaard gjede han Bakkegaard, 18. Varnedegaard, i Osterlars, Hans Hustrus Navn er ubekendt. De havde to Sönner, af hvilke den ældste, Herman Clausen Bohn, nævnes Raadmand 1648, Kirkeværge 1647; gift 6. Dec. 1640 med Kirstine Madsdatter, født 10. 1. 1624, dód 14. 3. 1715, 91 Aar. De boede i Rönne Vester Kvarter; hun gift 2. Gang 1664 med Landsdommer Mathias Rasch

Den følgende Ejer af Kommandantgaarden var Claus Hermansen Bohns yngste Søn (Gaarddront efter bornholmsk Skik)

II Henning Clausen Bohn, Købmand, Raadmand og Stadskaptajn, Skibsejer.

Han blev gift ved Aar 1640 med Giertrud Madsdatter, rimeligvis en Søster til hans Broders Hustru, den navnte Kirstine Madsdatter. At Henning C. Bohn var Skibsejer ses af, at han i 1667 ydede Baadsmandspenge til Flaaden. Jet i Rigsarkivet værende „Schatte Register, Rönne, over paalignet Maanedsschat for hvert Hus" er „Henning Boen" ansat til 3 Mark 14 Skilling maanedlig, blandt Værre Kvarters Skatteydere. Den 27. April 1674 optog Henning Bohn et Laan paa 100 Rigsdaler Curant af Rönne Hospitals Midler mod 1ste Prioritets Pant i Gaarden. Henning Bohns Navn stod blandt flere andre paa en „Himling" (Loftsdekoration) i Rönne Kirke ved Aar 1645 (Thura). Han afgik ved Døden i Aaret 1689 og begravedes 15. November i Balmernes Gravsted i Kirken. Af hans Børn vides ialt fem. 1: Kirstine Bohn blev gift 1673 med Olif Nielsen, Amtsfuldmægtig, Skipper, Hospitalsforstander i Rönne, boende i den senere Apotekergaard. 2: Karen Bohn, gift 1. Gang med Peder Thsen, St. Loftsgaard, 28. Slg., Aaker, død 1687; hun gift 2. Gang 15. 11. 1689 med Løjtnant Edvard Olsen Somme, samme Gaard (1667-1727). Hun døde i 1708. 3: Herman Henningsen Bohn, Borgerløjtnant, Raadmand i Rönne, begravet i Kirken 6. Juli 1707; gift med Gunild Joachimsdatter, død 8. Maj 1724; hun gift 2. G. 1708 med Løjtn. Augustus Vind.

4: Lisbeth Bohn; gift med Hans Nielsen, Smed og Kolmand i Roime. 5: Endelig den yngste Søn og Gaardarving:

III Henning Hemmingsen Bohn; Kolmand og Lieutenant.

Han var født ved Aar 1670 og nævnes i 1699 blandt de Borgere i Rome, der havde Jordeje i Bygens Vang. Han var gift med Else Olsdatter, født 1673, død 1752, Datter af Kolmand i Roime Ole Jensen, og Hustru Ingeborg: Efter Henning Hemmingsen Bohns Død i Aaret 1704, begravet i Kirken 20. Maj, blev Enken gift 1710 med Robert Colnet, Artilleriskaptejn, der ejede og beboede Gaarden paa det nordlige Hjørne af Staregade og Kaasegade, og som tillige bestyrede Kommandantgaarden, indtil nedennævnte Stedsøn blev myndig.

IV Henning Hemmingsen Bohn, Kolmand, Byskriver og Skifteskriver.

Han var født ved Aar 1700, og blev gift 1729 med Magdalene Cathrine Gjømmelø, født 1707, død, begravet 1. April 1776, Datter af Lars Nielsen Gjømmelø, Borger i Hasle. Ved Overtagelsen af Gaarden fik Henning Bohn under 11. 5. 1725 et af Stedfaderen Robert Colnet udstedt Skjøde lydende paa Gaarden med alt nagelfast, samt Jern-Kakelovnen i Stuen og Kakelovnen paa Kammeret, og tvende Steenborde i Stuen og et Seger Værk (Stuevr), item en Hauge østen Gaarden og Norden for Anders Hansens, og Hauge inde i Gaarden, samt Brønd, til min kære Stifsøn Henning Bohn Hemmingsen, for 687 Slettedaler 2 Mark, Køberen har først

betalt 308 Slettedaler, som han hos mig tilkom at have paa hans patrionium (ɔ: Fædrenearv) efter sin sahlig Fader Henning Bohn Henningsen, og 100 Slettedaler at svare til Rønne Hospital af Pantelæn. Af Resten af Købesummen 272 Slettedaler svarer Henning Bohn til min Sviger Søn Anders Hansen 62 Sletd. Resten 210 Sletd. betaler han til sin Syster Ingeborg Bohne Henningsdatter paa hendes patrionium."

Overtagelsen af Ejendommen sker til Mikkelsdag 1725. Til Vitterligheds medunderskriver Capitain A. A. Schor og Vicebyfoged Jes Rasch.

I Skattelisten for Aaret 1729 nævnes Henning Bohne Henningsens Gaard i Nørre Qvarteer, Løbenumer 1. Ejeren er paalignet i Skat: Af Gaard og Grund 1 Daler 2 Mark; af tilfalden Arv 3 Mark; af 1½ Tønde Land Jord a 12 Skilling 1 Mark 2 Skilling; af Næring og Brug 1 Mark; ialt 2 Rigsdaler 3 Mark 2 Skilling Kurant.

Henning Henningsen Bohn nævnes i 1734 og 1741 Kvarterformand. Af hans to Søstre var den i Skødet nævnte Ingeborg ugift, medens den anden, Karen Henningsdatter Bohn var gift med den i Skødet nævnte Anders Hansen, Købmand i Rønne, Søn af Smedemester og Fenrik Hans Andersen. Hun døde i 1751. Henning Henningsen Bohn døde i 1770 efter forlængst at have solgt Gaarden til en Slægtning, nemlig en Sønnesøn af hans Faders Fætter. Denne Fætter til Henning Bohn Henningsens Far var Mads Hermansen Bohn, født 4.7.1649, død 10.8.1716, Købmand i Nexø, tidligere i Svaneke, Søn af Herman Clausen Bohn (se Side 2) og Kirstine

Madsdatter. Mads Hermansen Bohns Són, Herman Madsen Bohn, Kóbmand i Nexó, var fódt der i Byen i Decbr. 1689 og dóde 10. April 1724, 34 1/3 Aar gammel; gift 30. Decbr. 1715 med Mette Margrethe Sonne, fódt 25.10.1700, dód 16.11.1774, Datter af Sogneprast i Bodilsker-Nexó Hans Olufsen Sonne (1661-1707) og Ellen Knudsdatter (1672-1718). Efter Kóbmand H.M. Bohns Dód blev hun gift 2. Gang 13.7.1725 med Mogens Ibsen, Kóbmand i Nexó, fódt 6.10.1695, dód 25.1.1727. Mette Sonne blev derefter gift 3. Gang 16.2.1728 med Niels Madsen West, fódt 1666, dód 25.3.1752, Generalmajor, Kommandant og Amtmand paa Bornholm. Saaledes kom hun til Rónne og kóbte Gaarden den nuværende Kommandantgaard til sin Són af 1ste Ægteskab:

V Mads Hermansen Bohn, Kóbmand.

Han var fódt i Nexó ved Aar 1718, og overtog Gaarden ved Aar 1745. Den ses paa Bykort i 1730erne og 40erne, som nedenstaaende Skitse viser.

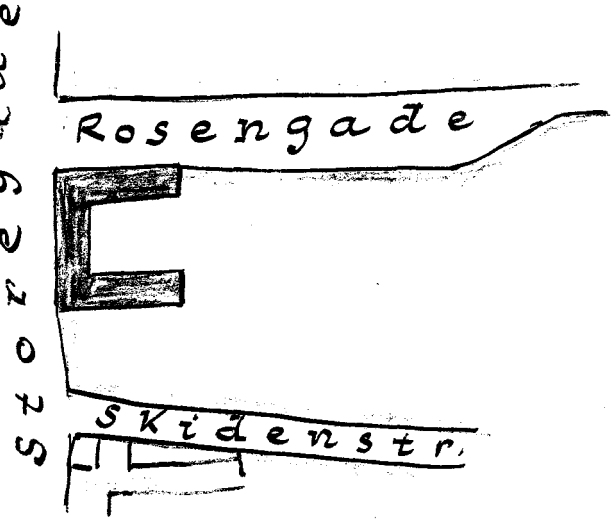

KORTSKITSE OVER KOMMANDANTGAARDEN, BOHNESLÆGTENS GAARD I AARENE OMKRING 1740.

Man vil af Kortet lægge Mærke til, at Rosengade i hin Tid var meget bredere end nu, et Forhold der ændredes blandt andet ved et Grundkøb i 1753, da Mads Bohn afkøbte Kommunen en Del Grund af Gadens tidligere Areal og indtog samme til Udvidelse af sin Have. Det hedder herom i Rømø Kommunebog:

»Anno 1753, den 11. April, efter Begiering af Sr. Mads Bohn til den autoriserede Byfoged Sr. Grønvold i hans og Byens Kiemner Jens Vials Overværelse, er bleven udvist en Plads til bemeldte Mads Bohne østen hans Gaard og Norden hans Havegierde. Paa første Ende ud fra Gierdet i Nord 6 Alen og derfra i lige Linie ned til hans nu staaende nordvestre Vegge Re Hjørnestolpe, wilcken Plads er i bemelte Byfogets og Kiemners med nest hos boende Naboers Overværelse Mads Bohn tilladt at indhegne eller sig saa nøttig gjøre, som hand best ved og kand, og af os Byens Vurderings Mand taxeret for 4 Slettedaler 2 Mark.«

Mads Bohn blev gift i 1744 med Barbra Bohn, født 1717, Datter af Kålmand og Hospitalsforstander i Rømø Herman Mortensen Bohn (1682-1773) og Hustru Karen Lauridsdatter. Mads Bohn afgik ved Døden allerede i 1754, Skifte i August, kun 36 Aar gammel, efterladende Enke og 8 Børn. Af disse var Niels West Bohn, født 1745, Kaffardikaptajn; ugift. Paul Bohn, født 1746, Kaffardikaptajn, død 1796 i Rømø af Apoplexi; ugift. Lars Madsen Bohn, født 1752, Fuldmægtig i Rømø, død 1779. Christopher Bohn, født 1753, død 1834 af Kolbrand; Forvalter paa Christiansø, skænkede sin store og gjaldne

Fuglesamling til Rønne lærde Skole, hvor han en tid var Lærer efter at være flyttet til Rønne, boende i en Gaard i Rosengades Nordside. (Gadenavnet Rosengade forekommer første Gang i 1758). Efter Mads Bohns Død blev Enken, Barbara Bohn, gift 2. Gang, allerede 27.9.1754, med

VI Rasmus Hansen Marcher, Købmand.

Han var født 1728, døbt 7. Maj, Søn af Sognepræst i Nyker Hans Rasmussen Marcher (1684-1742) og Hustru Elisabeth Sophie Eilersdatter Holch (af Adel) (1693-1774). Rasmus Marcher drev i 25 Aar en omfattende Købmandshandel fra Kommandantgaarden. Han var desuden Grundspekulant. I 1756 købte han af Kommunen det store Areal langs nuværende Store Torvegades Vestside, begrænset af Sletten, Kajstræde og Kredsen (dog ikke den sydligste Del). Handelen beskrives i Kæmnerbogen saaledes:

„Anno 1756, d. 30. September var mødt Kongl. Mayst. Byfoget i Rønne Edle Hr. Lorenz Asmus Selmer og den constituerede Byskriver Henning Bohn, saa og Byens Kiemner Jens Vial og tuende af Byens sædvanlige Vurderingsmænd Suen Michelsen og Oluf Calberg, efter giarte Tillysning paa Kirckestevne, Norden Byen for at holde en ofentlig Aution paa nogle øde Pladser, som var begiert af Indvaanerne til at bebygge, vaarda blev bortsaalt følgende Plads paa efterfølgende Conditioner, efter Rønne Byis Formænds forfattede Begiering til Byfogden, at Byens Pladser og Ejendomme ved Aution

skulde bortsalges. Condition 5. Af enhver betalis til Byens Kiemner aarlig de paa ver Plads satte Penge, indtil Pladsen bliver bebygget, som regnes fra førstkommende Nytaar af, aarlig til vert Nytaar, og ingen tilladt at indhegne mere end hands Alen Maal udviser under 1 Rdlr. Straf til Byens Kasse for ver Uge, hand beholder det indhegnet. 6te. De Gader og Veie, som ligger og skal ligge ved Pladsen, holder den kiøbende, saa vit Pladsen gaar, ved lige den halve Del til Pladsens Side, saa en ver med Hæste og Vogne til Fornødenhed kan fahre ad ubehindret. 7de. Den kiøbende bekoster self Skiøde og Bevis paa Pladsen med videre. Blev saa først opraabt en Plads Norden for Sr. Hans Niels, til Kiøbe Bygge-plads nor ud i Sønder og Nar 170 Alen paa begge Sider i lige Linie nemlig den østre 170 Alen og den vestre Side 170 Alen, hvorved bliver at agte, at Veiene, i Fald Linien gaar saa nær til Veien, der daa bliver Veiene saaledes indvunt og lagt, at det ingen bliver til Hinder. Af denne Plads betales aarlig til Rönne Byes Kæmner til Byens Cassa 4 Mark til denne Tid, som forhen er nævnt. Blev saa foranførte Plads Sr. Rasmus Marcher tilslaget for 24 Slettedaler 4 Skilling."

Den første Matrikulering.

Ved den første og ældste Matrikulering i Aaret 1761, i Forbindelse med den da oprettede Brandforsikring for Kiøbstadsbygninger, fik Rasmus Marchers Gaard Matrikel Nummer 404, der var gældende til 1857.

Kölmand Rasmus Marcher overtraadte Forbudet mod at indhegne større Areal, end han havde faaet Maal paa, hvilket ses af Kammerbogens Indførsel saalydende: „1757 d. 22. October betalte velagte Køb- og Handelsmand Rasmus Marcher til Byen, fordi han hafde indhegnet lidet meer til den Plads, han ved Auction blev tilslagen efter min (Kammerens) Sigelse og Taucke, at Byen ey skulde foermindis, 1 Slettedaler, for hvilke gjuteres."

I Skatteliste af 1764 over Ekstraskat til Kongen staar Rasmus Marcher blandt de 4 højeste Skatteydere i Rønne med 20 Rigsdaler i Ekstraskat. Han leverede blandt andet Varer til de bornholmske Kirker. Til Eksempel nævner Nyker Kirkeregnskabsbog for 1759: Rasmus Marchers Regning 12 Rdl. 4 Skilling. 1760: 3 Rdl. 3 Mark. 1762: 48 Rdl. 1 Mk. 11 Skl. 1763: 53 Rdl. 2 Mk. 1 Skl. Klemens Kirke: Rasmus Marcher, 1769: 14 Rdl. 2 Mk. 1771: 1 Slettedaler, o. s. v.

I Rønne Kirke nævnes Rasmus Marcher i 1765 at have sit Stalestade i Stol Nr. 5 paa Kirkens Gulv, Mandsiden, fastet for 8 Mark og i Leje 1 Mark aarlig. I samme Stol sad hans Stedsøn Herman Madsen Bahn; og hans Hustru „Barbro Marchers" havde Sæde i Kvindestol Nr. 9, det var købt ved en Sum en Gang for alle.

Rasmus Marcher opførte flere Huse paa den nævnte Grund nordlige, hvoraf enkelte endnu staar omend noget ændrede.

I Aaret 1779 skete den Katastrofe, at Rasmus Marcher gik Fallit. Kreditorerne forlangte da, at hans Svigermor, den rige Enke efter Kölmand Herman Mortensen Bahn,

der ved kongelig Bevilling af 13. Oktober 1727 havde faaet Ret til at hensidde i uskiftet Bo, skulde Skifte med sine Børn. Skiftet fandt Sted 2. August 1779, og Gaarden ved=dedes fra at blive solgt ved Tvangsauktion. Men Rasmus Marcher, der døde i Aaret 1797, maatte 1779 vige Sædet i Gaarden for sin Stedsøn, Mads Bohns Søn:

VII Herman Madsen Bohn, Kølmand, Borgerkaptajn.

Ved en almindelig Omvurdering af samtlige Ejendomme i Reine i 1781 nævnes Gaarden Matr. Nr. 404 ejet af Løitenant Herman Bohn, Kølmand. Han var født i 1744, og ejede des=uden Gaarden Matr. Nr. 314 i Storegade, hvors fra Kommun=dantgaarden. Videre havde han efter sin Farmor Generalin=de West arvet endnu en stor Gaard i Storegade, den nuvæ=rende Amtmandsgaard. Hans Moder Barbra Bohn, der havde 3 Børn med Rasmus Marcher, døde i 1788.

Herman Madsen Bohn blev gift 29. November 1797 med Benedicte Marie Thiesen, født 1767, Datter af Joachim Thiesen, Kølmand og Mølleejer i Svaneke (født 1702, død 14. Juni 1775) og dennes anden Hustru Maren Schar (f. 8. Juli 1736, død 5. Decbr. 1808).

Gaardens Beskrivelse i Aaret 1801.

Ved den almindelige Omvurdering i 1801 blev Kølmand Herman Bohns Gaard Matr. Nr. 404 beskrevet og vurderet af Bytskriver Barclay og Vurderingsmændene Lars Friberg og Michel Rasmussen, Snedker, i Henhold til Brand=forsikringsanordningen af 29. Februar 1792 saaledes:

a) Forhuus, 17 Fag, Eegebindingsverk, muurede Tavler, Tagltag, 4 Qviste, med Port, Kiælder under 5 Fag, indrettet til Stuer, Kamre og Kiøkken, 1 Skorsteen, 2 [illegible] Kakkelovne, a Fag 40 Rigsdaler, er 680 Rigsdaler.

b) en Side Længde i Nord 13 Fag og tilbygget paa østre Ende 6 Fag, bliver ialt 19 Fag dito Slags Bygning og Tag, indrettet til Krambod, Bryggers og Pakhuus, 2 Qviste, 3 Skorsteene, 1 Kiælne, med 1 Jern Kakkelovn, 1 [illegible] Kakkler Kiedel, a Fag 30 Rdlr. er 570 Rdlr.

c) en Side Længde i Øster, 20 Fag, dito Slags Bygning og Tag, 8 Qviste, Kiælder, Kiælder under 12 Fag, indrettet til Stuer, Kiøkken, Pakhuus og 1 Port, 2 Skorsteene, 4 Jern Kakkelovne, a Fag 50 Rdlr, er 1000 Rdlr.

d) en Side Længde i Sønder, 20 Fag, dito Bygning, dog klinede Vægge, indrettet til Stald og Brændehuus, a Fag 20 Rigsdaler, er 400 Rigsdaler.

e) en Side Længde Østen Gaarden, 11 Fag, med tilbygget Vægg reed 16 Fag med 1 Port, altsammen Fyrrebindingsverk, klinede Vægge, Tegltag, 5 Qviste, indrettet til Tømer- og Ladehuus, alt under et sat for 220 Rdl. Talt 2870 Rdlr.

I 1803, den 19. Novbr. vurderedes endvidere: „Nørre Qvarter, Store Gade østre Side. Kiøbmand Herman Bahne: Opført til e) Vaggereed paa Nordre Side en liden Lade, Fyrrebindingsverk, Fyrrebrædevægge, Tegltag, indrettet til Ladehuus, sat for 10 Rigsdaler. Talt 2880 Rigsdaler."

Kiøbmand og Borgerkaptajn Herman Madsen Bahn afgik ved Døden i August 1810. Ved en alvindelig Omvurdering i

Februar Maaned 1811 naames Gaarden gjet af hans Enke. Hun blev imidlertid gift 19. April samme sidstnævnte Aar med

VIII Jørgen Gad Winsløw; Kiøbmand, Konsul.

Han var født i 1789 i Paulsker, Søn af Sognepræst Christian Winsløw og Hustrue Marie Gad. Faderen var født i Alsted ved Sorø 1752, Søn af en Sognedegn. Han blev Student og i 1780 Cand. theol.; Missionær i Grønland fra 21. Marts 1781 til 25. April 1788, da han beskikkedes til Præsteembedet i Paulsker, hvor han virkede i 24 Aar til sin Død 9. April 1812. Han havde en god Stemme og messede fortrinligt.

Paa det første Matrikelkart over Rønne, tegnet Aar 1818 af Landmaaler E. C. A. Erichsen, ses Kiøbmand Winsløws Gaard som vist paa nedenstaaende Kopi.

KONSUL J. G. WINSLØWS GAARD I AARET 1818

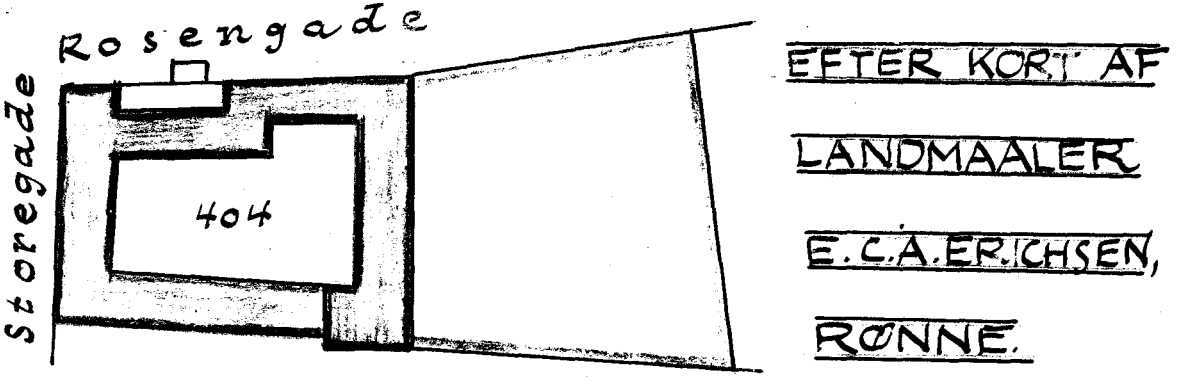

Ved den næste almindelige Omvurdering i 1817 hedder det til Indledning i Forsikringsprotokollen følgende:

»Aar 1817, den 17. December have vi undertegnede Taxationsmænd Mikkel Rasmussen og Hans Espersen, under Assistance af Overbrigsbommissair og Byskriver Rasch paa-

begyndt den, i Overensstemmelse med Brandforsikrings-Ordningen for Kjøbstæderne i Danmark af 29. Februar 1792 og Plakaterne af 18 Marts 1813 og 17 Juni 1817, samt ifølge den Byskriverens gjennem Amtet og Byfogden communicerede Cancelliskrivelse af 31. Aug. 1817, almindelige Omvurdering over Rønne Kjøbstads samtlige Jaarde, Huse og Bygninger."

Paa Grund af Statsbankeraten i 1813 var det bestemt, at Vurdering af fast Ejendom skulle anføres saavel i Sedler som i Sølvværdi, saa man kunde se Kursforskellen.
Den 10. Januar 1818 var Taksationen naaet til Nørre Storegades østre Side, hvor Matr. Nr. 404, Kølmand Jørgen Winslows Gaard, blev beskrevet som i 1801 og 1811, men de forskellige Længer forsikret saaledes:

a) Forhus 850 Rigsbankdaler Sedler = 340 Rigsbankdaler Sølv.
b) Nordre Længe 760 Rbd. Sedler = 300 Rbd. Sølv.
c) Østre Længe 1200 Rbd. Sedler = 480 Rbd. Sølv.
d) Søndre Længe 600 Rbd. Sedler = 240 Rbd. Sølv.
e) Længen Østen Gaarden 200 Rbd. Sedler = 120 Rbd. Sølv.
f) Lade og Halvtag 20 Rbd. Sedler = 10 Rbd. Sølv.
Talt 1490 Rigsbankdaler Sølv.

Kølmand Jørgen Jacob Winslow var en meget anset Borger i Rønne, der havde adskillige Tillidshverv. Fra 1811 til 22 var han Forstander for den humane Stiftelse Rønne Hospital. Ved Stiftelsen af Rønne Teaterforening i 1818 blev han af Bestyrelsen enstemmig valgt til Kasserer, et Hverv han bestred til sin Død. Desuden var han preussisk Vicekonsul, Forligelseskommissær og Borgerrepræsentant.

Ved en fornyet Omvurdering af Gaardens Bygninger i 1827 var Forsikringen saaledes: Forhus 910 Rbdl. Sølv. Sidelænge i Nord 460 Rbdl. Sølv. Sidelænge i Øst 900 Rbdl. Sølv. Sidelænge i Syd 370 Rbdl. Sølv. Langen i Østen Gaarden 90 Rbdl. Sølv. I Lade Halvtag 20 Rbdl. Sølv. Talt 2750 Rigsbankdaler Sølv.

I 1835 opførte Konsul Winsløw en ny Østre Længe, hvorved Gaardens samlede Brandforsikring steg til 3190 Rbd.

Jorderne i Vangen

Om Gaardens Jorder skriver tidligere Amtmand paa Bornholm Frederik Thaarup i sit i 1839 udkomne Værk: Bornholms Amt, at „af Rømø Bøvangs Jorder er bl.a. 8 Lodder, hvoraf 2 have hver noget over 10 Tønder Land, i Konsul Winsløws den største Ejendoms Besiddelse. Hans Lodder udgør ialt et Areal af 32 Tønder, 7 Skæpper Land."

Taksering i 1837.

Ved den almindelige Omvurdering i 1837 foretaget af Vurderingsmændene, Formand Schau og Politibetjent Claus Kjeldeborg, under Assistance af Byskriver Jørms konstituerede Fuldmægtig Christtreen, blev Winsløws Gaarden d. 6. December vurderet saaledes:

a) Forhus, 17 Fag opført af Ege-og Fyrrebindingsværk, murede Vægge, Tegltag og Skraagavle, indrettet til Sahl, 3 Stuer, 2 Kamre, Kjøkken, Spisekammer, 1 Skorsteen, Port og Pakhus, taxeredes for 1000 Rbdl. Sølv (Kurs i Bco.).

b) I Længde i Nord, 19 Fag, opført af samme Slags Materialer, indrettet til Stue, Folkestue, Bautigue, Forstue, Bryggers

med Kjölle og Skorsteen, Pakhuus og Vognremise, taxeredes for 870 R.

c) 1 Længde i Øster, 21 Fag, opfört af samme Slags Materialer, indrettet til Sahl, Forstue, 2 Kamre, Skorsteen og Pakhuus samt Porl; taxeredes for 1000 Rbdl.

d) 1 Længde i Syd, 20 Fag, samme Slags Materialer med klinede Vægge, indrettet til Loe, Lade, Sædgulv og Karlekammer, taxeredes for 500 Rbdl.

e) 1 Længde i Nord Østen Gaarden, 11 Fag, opfört af Eye og Fyrrebindingsværk, murede Vægge, Tegltag og Skraagavle, indrettet til Loe og Sædgulv, taxeredes for 600 Rbdl.

f) 1 liden Hodde opfört til det sönder Væggereed, af Fyrrebindingsværk, murede Vægge og Tegltag, indrettet til Svine og Gaaseri samt Materialhus, taxeredes for 20 Rbd. Talt 3990 Rbd.

Ved det förste Valg til Borgerrepræsentationen (Byraad) 30. September 1839 blev Jörgen Gad Winslöw valgt til Raadet, hvori han sad indtil sin Död 8. Februar 1842. Ved Dödsfaldet skrev Bornholms Avis: „Jörgen Gad Winslöw er död. Han har været Indvaaner i Rönne i ca. 30 Aar, kom hertil som Yngling. Tid efter anden var han Forligelsescommissair, Stempelpapirforhandler, preussisk Konsul, eligeret Borger og Borgerrepræsentant. En aldrestegen Moder, en nedböjet Slægt og den mangeaarige, daglige Omgangsvei sörger." (eligerede Borgere var forud for 1839).

Efter Köhmand Winslöws Död ejedes Gaarden og Bedriften af hans Enke Benedicte Marie födt Thiessen. Hun ejede Proprietærskatten af 32. Selvejergaard, Lillegaard i Vestermarie, hvilken blev köbt tilbage til 32. Slg. i 1849 for

310 Rigsdaler. Det var en Skatterettighed, hun havde arvet efter sin Moder Maren Schor, der atter havde arvet den efter sin Fader Major Schor, der nævnes "Proprietær" til 39. Selvejergaard i 1737. Enkefru Winsløw afgik ved Døden 1. Juli 1844, 76 Aar gammel.

IX Byraadet køber Gaarden.

Den 13. Juni 1845 indstillede Byens Fattigkommission til Borgerrepræsentationen, at man kjøbte afdøde Konsul Winsløws Enkes Gaard for 3000 Rigsbankdaler, at nedbryde noget af Gaarden til Opførelse af et Fattighus og at sælge de nuværende meget slette 3 Fattighuse i Byen. Det hedder, at 2000 Rigsdaler kan blive indestaaende i Gaarden. Det kgl. danske Kancelli ansøges om Approbation paa Kjøbet, og Borgerrepræsentationen fandt sig forpligtet til at cautionere for de 2000 Rbdlr.

Den 18. August 1845 bekendtgjør Byfoged Garde, at der „Løverdagen den 30te ds. Formiddag Kl. 10 bliver i afdøde Frue Winsløws forrige Gaard heri Byen, efter Fattigkommissionens Foranstaltning, afholdt offentlig Licitation over Flytningen af een i bemeldte Gaard værende Længde (den østre) og dens Opførelse paa Pladsen ved Sygestuen."

Denne Flytning fandt ogsaa Sted; men derefter ændredes Planen til, at det nye Fattighus i Stedet for ved Sygestuen (ved Museet) skulde ligge i Møllegade, hvor det endelig blev rejst og endnu ligger (Marie Kofoeds Minde).

Denne sidste Flytning meddeles i Bornholms Avis 12. 12. 1845. Byraadet solgte derefter Gaarden i Storegade med de resterende Længder for 2550 Rigsbankdaler ÷ 420 Rbdl. for den flyttede 21 Fag lange Længe; til

X Peter Henrik Schöning, Kommandant, Oberst.

Denne foretog en gjennemgribende Ombygning af den gamle Gaard i Aarene 1846 - 47, hvorom Taksationen sidstnævnte Aars 10. Juli meddeler; den foretoges af Politibetjentene Chr. Thuleborg og F. L. Kofoed under Bestyrelse af Byskriver Kancelliraad Gorm.

a) Forhuset 17 Fag nedrevet og igjen opført af Grundmur 15 Fag 47 Alen lang, 12 Alen bred med Brandgavle og Tegltag, indrettet til Sal, 3 Stuer, et Cabinet og 2 Forstuer. Oven paa en Kvist paa 3 Fag med Frontspids, indrettet til Stuer og Kamre. Under Bygningen findes en Kjælder paa 4 Fag; den taxeredes for 250 Rbdl. pr. Fag = 3750 Rbdl.

b) en Længde i Nord paa 19 Fag næsten aldeles ombygget, af Ege og Fyrrebindingsværk, murede Vægge, anordningsmæssig Gavl og Tegltag, indrettet til Stue, 3 Kamre, Kjækken, 2 Spisekamre, Corridor, Folkestue, 2 Forstuer, Bryggers og Vognremise; taxeredes for 1900 Rbdl.

c) en Længde i Øster nedrevet.

d) en Længde i Syd paa 23 Fag af Eg og Fyrrebindingsværk, murede Vægge, anordningsmæssig Gavl og Tegltag, indrettet til Contoir, 2 Kamre, 2 Forstuer, Karlekammer, Geschirkammer, Kostald, Kaestald og Loe, alt maal

Laft over, samt Lade, a Fag 80 Rbdl. = 1840 Rbdlr.
e) en Længde i Nord Øster i Gaarden, nedrevet. Den Hidde nedrevet. Talt Brandforsikring 7490 Rigsdaler." Det ses af Beskrivelsen, at Kommandant Schöning ogsaa drev Avl. Avlsgaarden laa Nordøst i Vangen, blandt andet der, hvor Stadion nu ligger. (En Del af Winsløws Jord var solgt til Præstegaarden).
Ved Skøde af 12. December 1848 solgte Kommandant Schöning den ombyggede Gaard til

XI Statskassen, som Kommandantgaard.

Et Par Aar senere, ved Aar 1850-51, blev Gaarden opmaalt af Landinspektør Henrik Magnus Lund, som vist paa nedenstaaende Kapi.

GAARDEN VED AAR 1850

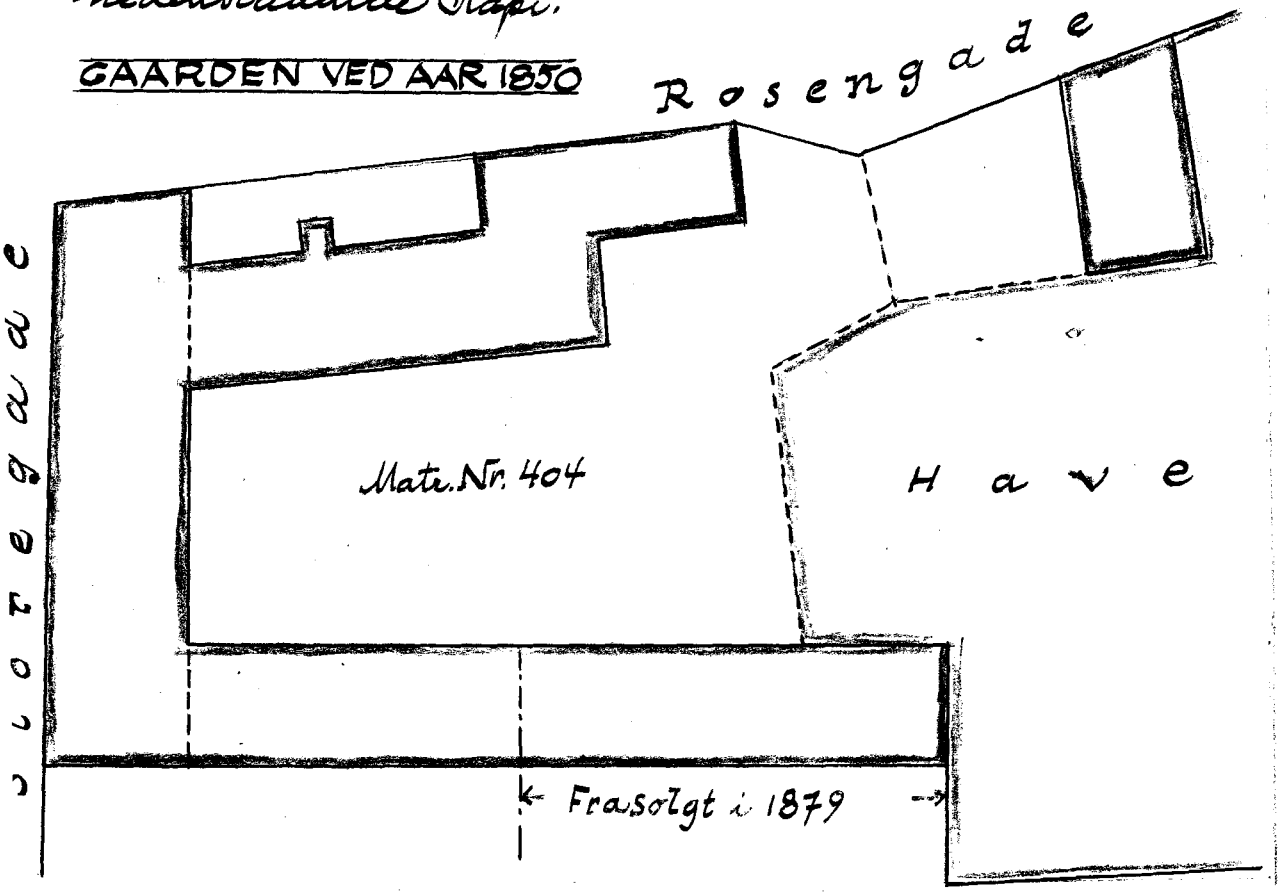

Den paa omstaaende Kort viste østre Langegade med Gaaden til Rosengade, blev opført ved Aar 1850.

Emmatrikuleringen i 1857

Ved denne almindelige Emmatrikulering af Rønne Kjøbstads grunde blev Kommandantgaardens gamle Nummer 404, der havde gjort Tjeneste i omtrent 100 Aar siden 1761, annulleret, og Gaarden fik et nyt Nummer 775, der var gældende i 15 Aar indtil i 1872, da de nuværende Matrikelnumre traadte i Kraft.

Kommandant Oberst P. H. Schöning var gift med Ane Cathrine Borgen, født 1790, død 19. Juni 1856, 66 Aar gammel. Hun var en Slægtning til Pastor Andreas Georg Borgen, der i Aarene 1858-84 var Sognepræst i Nylars, og var gift med Kommandant Schönings Datter.

H. P. Schöning afgik ved Døden 30. Maj 1866, 79 Aar gammel og jordedes paa Rønne østre Kirkegaard 8. Juni. Avisen refererede Højtideligheden, ligesom den bragte følgende Nekrolog 31. Maj:

„Igaar Eftermiddag Kl 3 afgik ved Døden efter længere Tids Svagelighed, Bornholms Kommandant Oberst v. Schöning i sit 80de Aar. Da han for 23 Aar siden tiltraadte dette Embede var han allerede en Mand tilaars, og Bornholms Militæ havde ligeledes levet sin bedste Tid, saa at der ikke var Sandsynlighed for en ny Opblomstren af samme, efter den Udvikling Landet i øvrige militære Forhold havde modtaget. Hvad der især gjorde den Afdøde saa almindelig agtet og æret, var

hans hæderlige og humane Karakter, den store Velvilje og Imødekommenhed han viste sine Undergivne, og navnlig de ringeste af dem, der i ham altid fandt en faderlig og venlig Foresat: ligesom han ogsaa i det Hele taget stod i det bedste Forhold til den øvrige Befolkning, der med Højagtelse og god Vilje mødte den ærværdige, godgjørende Ælding, Faderen til flere af Danmarks tapreste Officerer. Hans Minde vil leve ædet og agtet iblandt os."

Til Bemærkningen om de tapre Officerer kan nævnes, at Sønnen, Kaptajn Schöning, der ankom til Begravelsen med Damperen „Mercur", udmærkede sig særlig som Officer i Slaget ved Fredericia 6 Juli 1849. Han nævnes særskilt i Krigsministeriets Beretning om Slagets Gang. Oberst Schönings Jordefærd refereres saaledes i Bornholms Avis 8. Juni 1866.

„Idag blev den afdøde Kommandant, Oberst Schöning, begravet fra Kirken, hvortil han Aftenen forud var baaret af Borgere og ledsaget saavel af sine Nærmeste som en stor Del af Byens Indvaanere. Det talrige Følge af Militaire fra hele Øen, samt Præster og andre Embedsmænd, som vare rejste hertil, i Forbindelse med Borgere herfra Byen, fyldte Kirken, hvor Psalmesang med Orgel og Basuner, i Forbindelse med en hædrende Tale af Provsten, gjorde et højtideligt Indtryk. Kisten blev baaret af Officerer den lange Vei til Kirkegaarden, hvor den Afdøde efter en kort Afskedstale, Choralmusik og Kanonskuer blev nedsænket ved sin forudgangne Hustrues Side i Familiebegravelsen."

Ved Dødsboauktionen den 14 Juli blev bl.a. solgt 2 Heste,

5 gode Malkekøer, Vogne, Plove, Harver og andre Avlsredskaber, / Rensemaskine, Seletøjer o. s. v.

Den følgende Beboer af Kommandantgaarden var

XI M. E. Fallesen, Oberst, Kammerherre, Kommandant, Landstingsmand, Folketingsmand.

Denne var udgaaet fra et Præstehjem, blev Officer og deltog som Artillerikaptajn i Felttoget 1848. Han havde mange Interesser; var Student, Politiker, Hofmand og Skønaand. Det faldt i Oberst Fallesens Lod at reorganisere Bornholms Militær til Bornholms Væbning efter Harloven af 1867. Fra 1866 til 1869 var Fallesen Folketingsmand for Rønnekredsen, og fra 1874 til 1882 Landstingsmand for Bornholm. Et af hans sidste Hverv som Kommandant var Modtagelsen af de kongelige, da Kristian den Niende og Dronning Louise i August 1876 besøgte Bornholm paa Hjemrejse fra Rusland. Han var gift med Skuespillerinde ved Kasinoteatret Frøken Flora Thomsen. Efter Afskeden som Kommandant i 1876 blev Kammerherre Fallesen Direktør for det kongelige Teater, en Stilling han beholdt til sin Død, der indtraf i Paris paa en Rejse 6. April 1894, 77 Aar (født i København 29. Januar 1817).

I Kommandant Fallesens Tid fik Kommandantgaarden sit nuværende Matrikelnummer i Henhold til Rigsdagsloven af 11. Februar 1869 og paafølgende Ændring af Matrikelkortet, stadfæstet 30. Januar 1872 af Indenrigsminister E. Fonnesbech. Det nye Nummer, i Kraft fra samme Aar, blev Nr. 880, og det i 1857 indførte midlertidige Nummer 775 annulleredes. Efter Oberst Fallesen udnævntes til Bornholms Kommandant

XII Oberst Posselt, Kommandant.

Han var født i 1822 og blev 54 Aar gammel Kommandant i 1876, sad i Embedet i 11 Aar indtil i 1887; død ovre i 1900 78 Aar gammel. I Oberst Posselts Tid, nemlig i 1879, blev den halve østre Del af Kommandantgaardens søndre Længe solgt med Grund til Naboen i Syd Terrakottafabrikant L. Hjorth. Den følgende Beboer i Kommandantgaarden var:

XIII J. C. Blom, Oberst og Kommandant,

der i 1887 indkaldtes til Bornholms Vabnings Kommandant efter at have haft Chefstillinger i København og Aalborg. Han var her blot i 4 Aar indtil i 1891. Var gift med E. F. V. B. Segui de Carreras. Deres 2 Sønner, Carl Frances og Louis Christoval Blom, var Elever i Rønne Statsskole. Sidstnævnte blev Kølmand i Algier, gift med Esterina Cavaliero. Den følgende Kommandant

XIV C. Crone, Oberst, Kommandant,

kom hertil fra Aarhus i 1891. Han var gift med Olga Marie Glahn. En Søn, Poul Glahn, Elev i Statsskolen, blev Søofficer. Oberst Crone var Kommandant i 6 Aar til 1897, da han efterfulgtes af

XV F. V. Krag Oberst, Kommandant.

Han var en Præstesøn fra Fyn, født 1836. Efter Skolegang i Odense kom han paa Sorø Akademi og tog Adgangseksamen

til det kongelige Landkadetakademi. I 1861 blev han Se-
kondløjtnant ved 6. Battallion i Slesvig By. I 1864 deltog
Krag i Kampene ved Dybbøl som Adjutant ved 6. Regi-
ment. I 1920 var han dregast under Genforeningsfesten paa
Dybbøl Banke. Oberst Krag var Kommandant i 4 Aar
indtil 1910. Han døde i 1921, 85 Aar gammel. Den følgende
Chef for Bomhalms Vabning var

XVI Oberst Viale, Kommandant.

Han indtraadte i 1901, virkede 5 Aar og fik sin Afsked i
1906; ligesom de forrige og efterfølgende Kommandanter
var han Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmand. Han
døde i 1926, 8. Aar gammel, over. Den næste Beboer i
Kommandantgaarden var

XVII W. F. Laub Oberst, Kommandant.

Han indtraadte i 1906 i 60 Aars Alder, idet han var født
i 1846. Han blev Officer i 1867; i 1906 traadte han ud af
Linien og over i Reserven. Tog sin Afsked i 1910. Han afgik
ved Døden i København i 1931, 85 Aar gammel. Derefter kom

XVIII Harald Petersen, Oberst, Kommandant.

der virkede som Chef for Vabningen fra 1911 til 1916, en Tid
da der blandt andet blev holdt en stor Manøvre,
hvor ogsaa Kongen var til Stede. H. Petersens Efterfølger var

XIX Kafoed Hansen, Oberst, Kommandant.

Han blev udnævnt i 1916 efter blandt andet at have været Chef paa Officersskolen i København. Oberst Kafoed Hansen var en meget sympatisk Personlighed. Den, der skriver disse Linier, har en egenhændig Skrivelse fra hans Haand efter en Audiens hos Kongen i Anledning af, at Obersten havde den Sorg at miste en Datter ved en Bådeulykke ved Hvideøre. I 1921 flyttede Oberst Kafoed Hansen til Sorø, hvor han døde i August 1934. Hans Efterfølger blev

XX Oberst C. B. Schaubøe, Kommandant.

Denne var en kendt Militærhistoriker, som bl. a. havde forestaaet Hærens Arkiv og Bibliotek, han skrev en længere Afhandling om Bornholm under Hansakrigen 1502-10. I hans Tid, fra 1. November 1923 ophævedes Bornholms Fæstning som Korps, medens Udskrivningsvæsenet, de militære Depoter og Officerskorpset bibeholdtes. I 1922 var Kommandantgaarden Nr. 50 i Storegade, og Ejendommens Skyldværdering 52,000 Kr. Ved sin Fratræden i 1925 havde Oberst Schaubøe været Officer i 40 Aar. Han afgik ved Døden i København 4. September 1941, 77 Aar gammel.

XXI Th. M. Thornberg, Oberst, Kommandant,

var født 1865 i Svanekø, Søn af Sadelmagermester

H. Thornberg. Hans militære Data var følgende: Sekondløjtnant 1885, Premierløjtnant 1889, Kaptajn 1905, Stabschef ved 1. Division 1905-10. Oberstløjtnant 1915, og 1916 Chef for 28. Bataillon, Oberst 1921 og Chef for 8. Regiment i Roskilde. Denne Kommandant indtil 1930 var særlig virksom for Fredning af Fens Skove. Han døde i København 1937, 72 Aar gammel.

XXII A. P. C. Oberst Stiirup, Kommandant,
fra 1930 til 1935, kom ligeledes fra Roskilde. I hans Tid, i 1933, blev Bornholms Værn atter organiseret som Kommando, digt Korps. Kommandantgaarden havde nu Nr. Storegade 42. I 1927 var Ejendommens Grundværdi sat til 2, 4,000 Kr. Den 7. Marts 1936 indvarteres

XXIII J. Th. Vagepetersen, Oberst, Kommandant,
tidligere Chef for 18. Bataillon i Sønderborg. Han fik den Skalme at være Kommandant under Besættelsen, blev „afsat" af Tyskerne, maatte trække i civilt Tøj og en Tid se det tyske Rigsflag over Kommandantgaarden. Død i Embedet, efter Befrielsen, 4. Februar 1946. Derefter kom

XXIV H. P. C. Christensen, Oberst, Kommandant.
Han var fra 1939 Chef for Fodfolkets Sergent og Overgangs Skole paa Kronborg. Fyldte 63 Aar 24. Okt. 1946. I hans Tid 1946-47 anlagdes den store Militærlejr ved Almegaard i Knudsker. 1938 Kommandantgaardens Ejendomsbyld 55,000, Grundværdi 22,300 Kr.